

УДК 947.04 (УКР.)

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2022.02.060>

Sławomir BYLINA,

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Polska

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3975-5825>

DZIAŁANIA PAPIEŻA FRANCISZKA W 2022 ROKU PRZECIWKO WOJNIE NA UKRAINIE

Streszczenie. Treścią publikacji są ukazane wypowiedzi papieża Franciszka w 2022 r. wobec wydarzeń mających miejsce w Ukrainie. Metodycznie reakcje papieża podzielono na zasadnicze Orędzia i Listy pasterskie, szczególnie coroczne Orędzie na Światowy Dzień Pokoju, oraz błogosławieństwa «Urbi et Orbi» w okresie wielkanocnym i bożonarodzeniowym. W orędziach nawet z 2021 r. papież przestrzegał, aby relacje rosyjsko – ukraińskie nie doprowadziły do rozgrzewania konfliktu na Ukrainie, które rozchodzić się będą na kolejne państwa. Kolejne działania militarne będą pochłaniały kolejne ofiary wojny. W celu wsparcia moralnego oficjalnie w całym Kościele ogłoszono «Akt zawierzenia Sercu Matki Bożej». Papież pocieszając, zapewnił Ukraińców, że Wasz ból jest moim bólem.

Kolejnym działaniem są zabiegi dyplomatyczne korpusów dyplomatycznych, oraz organizacji międzynarodowych. Podczas spotkań z dyplomatami, papież przypominał o dużej roli relacji międzypaństwowych, których podstawą powinno być sumienne rozwiązywanie konfliktów. W organizacjach międzynarodowych papież widział wsparcie szczególnie w pomocy migrantom chcących schronić się przed wojną. Ważną deklaracją wsparcia papieża były słowa skierowane do przywódców religijnych w Ukrainie.

Następnie ważnym akcentem są wizyty międzynarodowe oraz spotkania z wiernymi podczas modlitwy południowej Angelus. W trakcie wizyt na Malcie, Kanadzie, Kazachstanie i Bahrajnie, papież mówił o tragicznych skutkach niesprawiedliwej i brutalnej wojny w Ukrainie, przypominając o losach ofiar i rodzin. Podczas modlitwy Angelus, papież na bieżąco relacjonował i oburzał się na wiadomość o niszczeniu kolejnych miejsc, wymieniał nawet konkretne miejscowości, gdzie dopuszczano się nadużywaniu przemocy. Przypominał także o koniecznej pomocy humanitarnej.

Podczas wymienionych wydarzeń w minionym roku podczas oficjalnych ok. 150 wypowiedzi, papież wspierał ludność ukraińską i nawoływał do zaprzestania walk oraz dążenia pokojowego zakończenia wojny w Ukrainie.

Słowa kluczowe: społeczeństwo, pokój, wojna, bezpieczeństwo, Kościół, papież

Sławomir BYLINA,
John Paul II Catholic University of Lublin, Poland
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3975-5825>

ACTIONS OF POPE FRANCIS IN 2022 AGAINST THE WAR IN UKRAINE

Abstract. *The content of the publication is the statements of Pope Francis in 2022 regarding the events taking place in Ukraine. Methodically, the Pope's reactions have been divided into fundamental Messages and Pastoral Letters, especially the annual Message for the World Day of Peace, and the Urbi et Orbi blessings during the Easter and Christmas seasons. In his messages even from 2021, the Pope warned that Russian-Ukrainian relations should not lead to heating up the conflict in Ukraine, which would spread to other countries. Further military actions will absorb further victims of the war. For moral support, the «Act of Consecration to the Heart of Our Lady» was officially promulgated throughout the Church. The Pope, comforting, assured the Ukrainians that your pain is my pain.*

Another activity is the diplomatic efforts of diplomatic corps and international organizations. During his meetings with diplomats, the Pope reminded about the important role of interstate relations, which should be based on conscientious resolution of conflicts. In international organizations, the Pope saw support especially in helping migrants who wanted to take refuge from war. An important declaration of support for the Pope were the words addressed to religious leaders in Ukraine.

Then an important accent are international visits and meetings with the faithful during the Angelus midday prayer. During his visits to Malta, Canada, Kazakhstan and Bahrain, the Pope spoke of the tragic consequences of the unjust and brutal war in Ukraine, recalling the fate of the victims and families. During the Angelus prayer, the pope reported and was indignant at the news of the destruction of other places, he even mentioned specific places where violence was abused. He also reminded about the need for humanitarian aid.

During these events last year, during official speeches of about 150 official speeches, the Pope supported the Ukrainian population and called for an end to the fighting and the pursuit of a peaceful end to the war in Ukraine.

Keywords: *society, peace, war, security, church, pope*

The article aims *podjęcie* analizy wybranych reakcji papieża Franciszka w 2022 roku wobec działań zbrojnych na terenie Ukrainy.

Research methodology. *Opiera się na określeniu hipotezy badawczej, na ile wypowiedzi i działania papieża Franciszka rozpowszechniają potrzebę wsparcia narodu ukraińskiego w obliczu wojny?*

W pracy zastosowano metodę analizy, indukcji oraz metodę porównawczą.

Cytowane w treści publikacji wypowiedzi papieża Franciszka podczas orędzi papieskich, listów, apeli, przemówień i rozmów z przedstawicielami dyplomacji mają na celu budowanie wsparcia nie tylko mentalnego, ale skutecznych działań w osiągnięciu pokoju.

Nowością naukową jest ukazanie aktualnych w okresie 2022 roku wypowiedzi pasterza kościoła rzymsko-katolickiego wobec oblicza wojny jaka toczy się na wielowyznaniowym terytorium.

Application sdotyczą z jednej strony zakresem działań papieża Franciszka, co niejednokrotnie omijają media społecznościowe. Z drugiej strony wskazują na niewystarczające działania dyplomatyczne, które nie doprowadzają do ostatecznego wygaśnięcia konfliktu zbrojnego w Ukrainie.

Presentation of the main material. Działania Stolicy Apostolskiej w wielu sytuacjach konfliktowych na świecie ma znaczenie z jednej strony rangi dyplomatycznej, natomiast z drugiej pełni rolę wsparcia moralnego danej społeczności. Przykłady wypowiedzi papieża Franciszka wobec eskalującej wojny w Ukrainie sięgają jeszcze okresu tzw. aneksji Krymu. Przykładem są wypowiedziane zdania Franciszka podczas Audiencji Generalnej w dniu 9 lutego 2014 r., kiedy to papież Franciszek apelował o zgodę i pokój na Ukrainie [Bylina, 2022, s. 159-176].

W treści publikacji ocenie zostaną poddane wszelkie wypowiedzi papieża Franciszka w 2022 r., czyli przede wszystkim Orędzia i Listy pasterskie, (tradycyjne Orędzie na Światowy Dzień Pokoju, oraz błogosławieństwa «Urbi et Orbi» w okresie wielkanocnym i bożonarodzeniowym). Ukazane zostaną przemówienia do korpusów dyplomatycznych, oraz organizacji międzynarodowych, które w swojej działalności międzynarodowej nadają wymiar geopolityczny. Kolejne wypowiedzi umieszczone są w trakcie wizyt międzynarodowych, podczas których papież przypomina o losach walczącego ludu w Ukrainie. Zakończeniem są cotygodniowe wypowiedzi papieża Franciszka podczas modlitwy południowej, kiedy to regularnie poruszona jest troska i apele o pokój w Ukrainie.

Orędzia i Listy pasterskie

Do pierwszej grupy wypowiedzi papieża Franciszka wobec wojny w Ukrainie należy zaliczyć Orędzia i Listy pasterskie, które określa się jako podstawowe i najbardziej powszechne wypowiedzi Stolicy Apostolskiej w przestrzeni publicznej. W tej części pracy wymienię najważniejsze.

Jednym z głównych i stałych orędzi papieża Franciszka skierowanych do przedstawicieli całego świata jest błogosławieństwo i Orędzie z racji Bożego Narodzenia określone jako błogosławieństwo «Miastu i światu» «Urbi et Orbi». Warto zauważyć, że jeszcze w 2021 r. papież zaznaczył, aby wspierać działania zmierzające do dialogu i nie doprowadzać do rozgrzewania konfliktu na Ukrainie [Pope Francis, December 2021].

Kolejne Orędzie pokoju papież wygłasza w okresie Wielkanocnym. W centrum wypowiedzi była sytuacja w Ukrainie. Papież nawoływał «Niech nastanie pokój dla

udręczonej Ukrainy, tak ciężko doświadczonej przemocą i zniszczeniami okrutnej, bezsensownie rozpętaną wojny, w którą została wciągnięta. Niech nad tą straszliwą nocą cierpienia i śmierci wkrótce wszędzie nowy świt nadziei! Wybierzmy pokój» [Pope Francis, April 2022]. W podobnym błogosławieństwie na koniec 2022 r. papież podkreślił, że eskalacja wojny w Ukrainie przyczynia się eskalacji konfliktów na resztę świata [Pope Francis, December 2022].

Bardzo ważnym dowodem wsparcia Ukrainy był ogłoszony w całym Kościele «Akt zawierzenia Sercu Matki Bożej» walczących krajów Rosji i Ukrainy, aby zapanował pokój. We fragmencie aktu czytamy «My zatem, Matko Boga i nasza Matko, uroczymy zawieramy i poświęcamy Twojemu Niepokalanemu Sercu siebie samych, Kościół i całą ludzkość, a zwłaszcza Rosję i Ukrainę» [Act of Consecration]. Wsparciem rangi Aktu był List Jego Świątobliwości Papieża Franciszka do Biskupów w sprawie aktu poświęcenia się Niepokalanemu Sercu Maryi, w którym czytamy «Minął już prawie miesiąc od rozpoczęcia wojny na Ukrainie, która powoduje każdego dnia coraz boleśniejsze cierpienia tej udręczonej ludności, zagrażając także pokojowi na świecie. W tej mrocznej godzinie, Kościół jest usilnie wzywany, by wstawić się u Księcia Pokoju i być blisko tych, którzy na własnej skórze ponoszą konsekwencje tego konfliktu. Dlatego jestem wdzięczny tym wszystkim, którzy z wielką hojnością odpowiadają na moje apele o modlitwę, post i miłosierdzie» [Letter of His Holiness Pope Francis to the Bishops].

Odniesieniem do ogłoszonego Aktu był również Letter of His Holiness Pope Francis to the Ukrainian people nine months after the outbreak of war, w którym papież napisał «Na waszej ziemi od dziewięciu miesięcy rozpętało się absurdałne szaleństwo wojny. Wasze niebo grzmi bez przerwy złowrogim hukim wybuchów i przerażającym dźwiękiem syren. (...) Chciałbym dołączyć moje lzy do waszych i powiedzieć wam, że nie ma dnia, w którym nie byłbym blisko was i nie nosił was w moim sercu i moich modlitwach. Wasz ból jest moim bólem» [Letter of His Holiness Pope Francis to the Ukrainian people].

Orędzia papieskie każdego roku podsumowuje Orędzie na Światowy Dzień pokoju, obchodzony corocznie 1 stycznia we wspomnienie Matki Bożej Rodzicielki. W podsumowaniu 2022 roku odniesienie znalazła również wojna w Ukrainie. Papież stanowczo podkreślił «Wojna na Ukrainie pochłania niewinne ofiary i szerzy niepewność, nie tylko wśród osób bezpośrednio nią dotkniętych, ale w sposób rozpowszechniony i nieoszczędzający nikogo, nawet wśród tych, których, w odległości tysięcy kilometrów dotykają jej skutki uboczne – wystarczy pomyśleć o problemach ze zbożem oraz o cenach paliwa» [Message Of His Holiness Pope Francis For The 56th World Day Of Peace, p. 4].

Działania dyplomacji watykańskiej i spotkania z organizacjami międzynarodowymi

Drugą kategorią znaczenia i rozpowszechniania poparcia Stolicy Apostolskiej są działania dyplomatyczne ukazujące się w dyplomacji watykańskiej. Wielokrotnie liczne apele papieży i zabiegi dyplomatyczne Stolicy Apostolskiej prowadziły do wyjaśniania, opóźniania lub wygaszania konfliktów zbrojnych. Stolica Apostolska

w swoich dokumentach ukazywała znaczenie dialogu i wychowywania do pokoju m.in. poprzez spotkania ze światem dyplomacji [Bylina, 2011; Gizicki, Gizicka i Bylina, 2021].

Przykładem działalności dyplomatycznej w obliczu wojny w Ukrainie było przemówienie papieża Franciszka do korpusu dyplomatycznego w Stolicy Apostolskiej wygłoszone 10 stycznia 2022 r. Papież powiedział «Wzajemne zaufanie i gotowość podjęcia spokojnej konfrontacji muszą ożywić wszystkie zainteresowane strony, aby znaleźć możliwe do przyjęcia i trwałe rozwiązania na Ukrainie i na południowym Kaukazie, jak również uniknięcia otwarcia nowych kryzysów na Bałkanach, przede wszystkim w Bośni i Hercegowinie» [Address, January 2022].

Bardzo ważne z punktu widzenia relacji międzynarodowych było oświadczenie kardynała p. Parolina, jako bezpośredniego reprezentanta papieża w stosunkach dyplomatycznych w związku z eskalacją wojny w Ukrainie w dniu 24 lutego 2022 r. Usłyszeliśmy wówczas m.in. słowa «Jako wierzący nie tracimy nadziei na przebłyk sumienia tych, którzy dzierżą w swoich rękach losy świata. I nadal modlimy się i pościmy – tak jak w najbliższą Środę Popielcową – o pokój na Ukrainie i na całym świecie» [Statement by Cardinal Mr. Parolin].

Wzmocnieniem słów skierowanych do świata polityki było spotkanie papieża z Przedstawicielami Władz, Społeczeństwa Obywatelskiego i Korpusu Dyplomatycznego [Meeting, 2022].

Papież dostrzegał również wszelkie działania wspierające los uchodźców z Ukrainy, co wyrażał chociażby w Przemówieniu do Włoskiej Federacji Transceiverów [Speech, March 2022], również w Message of the Holy Father to the participants of the Plenary Council of the International Catholic Commission for Migration [Message, May 2022]. Podobną pochwałę skierował papież do wolontariuszy z Włoch «Nie zabrakło również zaangażowania z Waszej strony w pomoc humanitarną i przyjęcie we Włoszech uchodźców z Ukrainy, zwłaszcza kobiet i dzieci odczuwających skutki tej absurdalnej wojny. Dziękuję za to, co zrobiliście i nadal robicie, w milczeniu. Dobre uczynki nie robią hałasu, ale budują świat» [Speech, May 2022].

Pośród wielu organizacji międzynarodowych, które wspierały ludność w Ukrainie wymienię dostrzeżenie przez papieża Franciszka Agency for Aid to Eastern Churches (ROACO), której dziękował za opiekę nad «umiłowaną i umęczoną Ukrainę» [Speech, June 2022].

Ważnym akcentem wsparcia w aspekcie wyznawców religii chrześcijańskiej było przesłanie jak sam papież rozpoczyna «Do Czcigodnego Brata Jego Świątobliwości Arcybiskupa Większego Kijowsko-Halickiego Światosława Szewczuka. Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! Wasza Świątobliwość, Czcigodni Bracia Biskupi Kościoła Grecko-Katolickiego Ukraińskiego, serdecznie pozdrawiam Was wszystkich, zebranych na Synodzie w Przemyślu, w dniach od 7 do 15 lipca bieżącego roku. Obecny Synod, jak było wcześniej planowane, miał odbyć się w Kijowie, ale dramatyczna sytuacja wojny, która toczy się już piąty

miesiąc, nie pozwoliła na to» [Letter of the Holy Father Francis]. Jednocześnie potrzeba spotkania i nawiązanie do liturgicznego wspomnienia błogosławionych Męczenników, beatyfikowanych przez świętego Jana Pawła II we Lwowie, podczas jego pielgrzymki na Ukrainę w 2001 roku, pokazała wzajemne wsparcie wyznawców Chrystusa.

Istotnym odniesieniem się do wydarzeń w Ukrainie było przypominanie tragicznych losów Ukraińców w odniesieniu do rodzin, oraz młodzieży. Dlatego papież podczas międzynarodowych spotkań z rodzinami oraz z młodzieżą przypominał o tym co się we wschodniej Europie. Okazją do tego było spotkanie Dyrektorów Federacji Stowarzyszeń Rodzin Katolickich w Europie [Address, June 2022], oraz 10 Międzynarodowe spotkanie rodzin, które miało miejsce w Rzymie 22 czerwca [Pope Francis, June 2022].

Interesującymi słowami było Przesłanie Papieża Franciszka do uczestników Młodzieżowej Konferencji Wspólnoty Europejskiej, podczas którego powiedział «Drodzy młodzi, podczas waszej konferencji na Ukrainie – która nie jest w UE, ale jest Europą – toczy się bezsensowna wojna. W połączeniu z licznymi konfliktami toczącymi się w różnych regionach świata, tym bardziej pilna staje się potrzeba zawarcia paktu edukacyjnego, który wychowuje wszystkich do braterstwa» [Message of His Holiness Pope Francis, July 2022].

Międzynarodowe wizyty duszpasterskie

Mocnym akcentem w dyplomacji watykańskiej w wykonaniu papieża Franciszka są wizyty apostolskie w krajach całego świata. Papież podczas podróży w 2022 r. na Malcie, Kanadzie, Kazachstanie i Bahrajnie nawiązywał bezpośrednio do sytuacji w Ukrainie.

Podczas podróży apostolskiej na Maltę (2-3 kwietnia 2022 r.), podczas spotkania z migrantami, Ojciec Święty powiedział «Wasze historie przywodzą na myśl dzieje tysięcy osób, które w minionych dniach zostały zmuszone do ucieczki z Ukrainy z powodu tej niesprawiedliwej i brutalnej wojny» [Apostolic Journey]. Podobne odniesienia stosował papież podczas konferencji prasowej w drodze powrotnej do Rzymu [Press Conference, April 2022]. Podobne odniesienia stosował papież będąc in Apostolic Journey of His Holiness Pope Francis to Canada (July 24-30, 2022) [Press Conference, July 2022].

Również podczas podróży apostolskiej do Kazachstanu papież wspominał o Ukrainie. «Kazachstan jest skrzyżowaniem ważnych węzłów geopolitycznych: dlatego odgrywa fundamentalną rolę w łagodzeniu konfliktów. To tutaj przybył Jan Paweł II, aby zasiać nadzieję, zaraz po tragicznych zamachach w 2001 roku. Ja zaś przybywam tutaj podczas szalonej i tragicznej wojny, która wynikła z inwazji na Ukrainę, i podczas gdy inne starcia i groźby konfliktów zagrażają naszym czasom. Przybywam, aby nagłośnić wołanie tak wielu osób, które błagają o pokój, będący konieczną drogą rozwoju dla naszego zglobalizowanego świata» [Press conference, September 2022].

Także w trakcie trwającej pielgrzymce po Bahrajnie papież wspomniął «I tu kieruję do wszystkich mój żarliwy apel o zakończenie wojny na Ukrainie i podjęcie poważnych negocjacji pokojowych» [Pope Francis, Listopad 2022].

Spotkania z wiernymi podczas Modlitwy południowej Angelus

Aktualnym i najbardziej regularnym apelem skierowanym do przedstawicieli całego świata jest cotygodniowa modlitwa południowa «Angelus», która na samym placu św. Piotra na Watykanie gromadzi rzesze wiernych. Jest to również okazja do zwrócenia uwagi na bieżące wydarzenia ze świata. W mijającym 2022 r. papież Franciszek 27 razy odniósł się do kwestii wojny w Ukrainie. Wypowiedzi wymienię w kolejności, określając dzień modlitwy (23 January, 13, 27 February, 6, 13, 20, 27 March, 3 April, 5, 19, 26, 29 June, 3 July, 7 August, 4, 11 September, 2, 23, 30 October, 1, 13, 20 November, 8, 11, 18, 26 December). Warto zauważyć, że głównym akcentem wypowiedzi podczas modlitwy południowej były oburzenia w kwestii działań zbrojnych, wymieniając nawet konkretne miejscowości jak Mariupol, centrum handlowe w Krzemieńczuku, Bucza, Irpień, Mariupol, Izium, Zaporozże.

Apele o pojednanie i zaprzestanie działań militarnych wygłaszał papież w kolejnych dniach i miesiącach, poprzez wsparcie organizacji międzynarodowych w tym humanitarnych. Szczególnie apele papież kieruje w obronie dzieci i rodzin. Papież prosił o zawierzenie losów Matce Bożej i określał konkretne dni dniem modlitwy i postu w intencji mieszkańców Ukrainy.

Podsumowując, należy stwierdzić, że wypowiedzi papieża Franciszka mają na celu budowanie wsparcia społeczności ukraińskiej, jak również podejmować wszelkie działania w osiągnięciu pokoju.

Bibliografia

1. Act of Consecration to the Immaculate Heart of Mary. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/prayers/documents/20220325-atto-consacrazione-cuoredimaria.html>
2. Address of His Holiness Pope Francis to the Directors of the Federation of Associations of Catholic Families in Europe. Clementine Hall Friday, June 10, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/june/documents/20220610-assoc-familiari.html>
3. Address Of His Holiness Pope Francis To The Members Of The Diplomatic Corps Accredited To The Holy See. Benediction Hall, Monday, January 10, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/january/documents/20220110-corpo-diplomatico.html>
4. Apostolic Journey of the Holy Father Francis to Malta (2022, April 2-3), meeting with migrants, speech of the Holy Father. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2022/april/documents/20220403-malta-migranti.html>
5. Bylina S. Dążenie do pokoju jako forma dialogu we współczesnym nauczaniu Kościoła katolickiego. *Jarmoch E., Świdorski A. W., Trzpił I. A. Bezpieczeństwo człowieka a Komunikacja Społeczna*. Siedlce: Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe, 2011. T. I, S. 87–97.

6. Bylina S., Adamski A., Przywara B. The Holy See's approach towards public security threat in Ukraine: media image and reality. *European Journal of Science and Theology*. 2020. August, Vol.16, No.4, S. 53–64.
7. Bylina S. Reaction of the Holy See against the war in Ukraine in 2014. *ROCZNIKI NAUK SPOŁECZNYCH*. 2022. Tom 14 (50), numer 1. S. 159–176.
8. Gizicki W., Gizicka D., Bylina S. Education for Peace. Complementarity of the Papal Messages in the Context of the World Peace Days. *European Journal of Science and Theology*. 2021. Nr. 3.
9. Letter of His Holiness Pope Francis to the Bishops on the Act of Consecration to the Immaculate Heart of Mary. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2022/documents/20220321-lettera-consacrazione-cuoredimaria.html>
10. Letter of His Holiness Pope Francis to the Ukrainian people nine months after the outbreak of war. (2022, November 24) URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2022/documents/20221124-lettera-popolo-ucraino.html>
11. Letter of the Holy Father Francis to the Bishops of the Synod of the Ukrainian Greek-Catholic Church. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2022/documents/20220630-lettera-chiesaucraina-grecocattolica.html>
12. Meeting with representatives of the authorities, civil society and the Diplomatic Corps, Speech of the Holy Father. *Valletta Sobota*, 2 kwietnia 2022 r. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2022/april/documents/20220402-malta-autorita.html>
13. Message Of His Holiness Pope Francis For The 56th World Day of Peace, p. 4. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/20221208-messaggio-56giornatamondiale-pace2023.html>
14. Message of His Holiness Pope Francis to the participants of the EU Youth Conference. PRAGUE, 2022, July, 11-13. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2022/documents/20220706-messaggio-conferenza-giovani.html>
15. Message of the Holy Father to the participants of the Plenary Council of the International Catholic Commission for Migration. Monday, May 30, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2022/documents/20220520-messaggio-comm-migrazioni.html>
16. Pope Francis. «Urbi et Orbi» message of his holiness. EASTER 2022, Central loggia of the Vatican Basilica Easter, 2022, April 17. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/20220417-urbi-et-orbi-pasqua.html>
17. Pope Francis. «Urbi et Orbi» message of his holiness. Christmas 2021, Saturday, December 25, 2021. URL: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/papa-francesco_20211225_urbi-et-orbi-natale.html
18. Pope Francis. 10th World Meeting of Families Day of Families. Paul VI Audience Hall, Wednesday, June 22, 2022. URL: <https://www.vatican.va>

- va/content/francesco/en/speeches/2022/june/documents/20220622-incontromondiale-famiglie.html
19. Pope Francis. Closing of the Bahraini Forum for Dialogue: East and West for Human Coexistence. Awali Piątek, 4 listopada 2022 r. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/november/documents/20221104-forum-bahrain.html>
 20. Pope Francis. «Urbi et Orbi» Message of His Holiness for Christmas 2022, Sunday, December 25, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/20221225-urbi-et-orbi-natale.html>
 21. Press conference for the return flight to Rome. Papal flight, Thursday, September 15, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/september/documents/20220915-kazakhstan-valoritorno.html>
 22. Press Conference on the way back to Rome. Papal flight Sunday, April 3, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/april/documents/20220403-malta-volo-ritorno.html>
 23. Speech by His Holiness Pope Francis to volunteers of the Italian National Civil Protection Service. Clementine Hall, Monday, May 23, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/may/documents/20220523-volontari-protezione-civile.html>
 24. Speech of His Holiness Pope Francis to the participants of the Convention of the Agency for Aid to Eastern Churches (ROACO). Consistory Hall, Wednesday, June 23, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/june/documents/20220623-roaco.html>
 25. Speech of the Holy Father Francis to the Italian Federation of Transceivers. Paul VI Audience Hall, Saturday, March 26, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/march/documents/20220326-fed-ita-ricetrasmisioni.html>
 26. Statement by Cardinal Mr. Parolin. URL: https://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/parolin/2022/documents/rc_seg-st_20220224_parolin-dichiarazione-ucraina_en.html

Referencts

1. Act of Consecration to the Immaculate Heart of Mary. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/prayers/documents/20220325-atto-consacrazione-cuoredimaria.html> (In English)
2. Address of His Holiness Pope Francis to the Directors of the Federation of Associations of Catholic Families in Europe. Clementine Hall Friday, June 10, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/june/documents/20220610-assoc-familiari.html> (In English)
3. Address Of His Holiness Pope Francis To The Members Of The Diplomatic Corps Accredited To The Holy See. Benediction Hall, Monday, January 10, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/january/documents/20220110-corpo-diplomatico.html> (In English)

4. Apostolic Journey of the Holy Father Francis to Malta (April 2-3, 2022), meeting with migrants, speech of the Holy Father. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2022/april/documents/20220403-malta-migranti.html> (In English)
5. Bylina S. Dążenie do pokoju jako forma dialogu we współczesnym nauczaniu Kościoła katolickiego [Striving for peace as a form of dialogue in the contemporary teaching of the Catholic Church]. *Jarmoch E., Świdorski A. W., Trzpił I. A. Bezpieczeństwo człowieka a Komunikacja Społeczna*. Siedlce: Drohiczyńskie Towarzystwo Naukowe, 2011. T. I, S. 87–97. (in Polish)
6. Bylina S., Adamski A., Przywara B. The Holy See's approach towards public security threat in Ukraine: media image and reality. *European Journal of Science and Theology*. 2020. August, Vol.16, No.4, S. 53–64. (In English)
7. Bylina S. Reaction of the Holy See against the war in Ukraine in 2014. *ROCZNIKI NAUK SPOŁECZNYCH*. 2022. Tom 14 (50), numer 1. S. 159–176. (In English)
8. Gizicki W., Gizicka D., Bylina S. Education for Peace. Complementarity of the Papal Messages in the Context of the World Peace Days. *European Journal of Science and Theology*. 2021. Nr. 3. (In English)
9. Letter of His Holiness Pope Francis to the Bishops on the Act of Consecration to the Immaculate Heart of Mary. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2022/documents/20220321-lettera-consacrazione-cuoredimaria.html> (In English)
10. Letter of His Holiness Pope Francis to the Ukrainian people nine months after the outbreak of war. November 24, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2022/documents/20221124-lettera-popolo-ucraino.html> (In English)
11. Letter of the Holy Father Francis to the Bishops of the Synod of the Ukrainian Greek-Catholic Church. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/letters/2022/documents/20220630-lettera-chiesaucraina-grecocattolica.html> (In English)
12. Meeting with representatives of the authorities, civil society and the Diplomatic Corps, Speech of the Holy Father. *Valletta Sobota*, 2 kwietnia 2022 r. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/pl/speeches/2022/april/documents/20220402-malta-autorita.html> (In English)
13. Message Of His Holiness Pope Francis For The 56th World Day of Peace, p. 4. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/peace/documents/20221208-messaggio-56giornatamondiale-pace2023.html> (In English)
14. Message of His Holiness Pope Francis to the participants of the EU Youth Conference. PRAGUE, 2022. July 11-13. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2022/documents/20220706-messaggio-conferenza-giovani.html> (In English)
15. Message of the Holy Father to the participants of the Plenary Council of the International Catholic Commission for Migration. Monday, May 30, 2022. URL:

- <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/pont-messages/2022/documents/20220520-messaggio-comm-migrazioni.html> (In English)
16. Pope Francis. «Urbi et Orbi» message of his holiness. EASTER 2022, Central loggia of the Vatican Basilica Easter, April 17, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/20220417-urbi-et-orbi-pasqua.html> (In English)
 17. Pope Francis. «Urbi et Orbi» message of his holiness. Christmas 2021, Saturday, December 25, 2021. URL: https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/papa-francesco_20211225_urbi-et-orbi-natale.html (In English)
 18. Pope Francis. 10th World Meeting of Families Day of Families. Paul VI Audience Hall, Wednesday, June 22, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/june/documents/20220622-incontromondiale-famiglie.html> (In English)
 19. Pope Francis. Closing of the Bahraini Forum for Dialogue: East and West for Human Coexistence. Awali Piątek, listopada 4, 2022 r. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/november/documents/20221104-forum-bahrain.html> (In English)
 20. Pope Francis. «Urbi et Orbi» Message of His Holiness for Christmas 2022, Sunday, December 25, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/messages/urbi/documents/20221225-urbi-et-orbi-natale.html> (In English)
 21. Press conference for the return flight to Rome. Papal flight, Thursday, September 15, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/september/documents/20220915-kazakhstan-valoritorno.html> (In English)
 22. Press Conference on the way back to Rome. Papal flight Sunday, April 3, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/april/documents/20220403-malta-volo-ritorno.html> (In English)
 23. Speech by His Holiness Pope Francis to volunteers of the Italian National Civil Protection Service. Clementine Hall, Monday, May 23, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/may/documents/20220523-volontari-protezione-civile.html> (In English)
 24. Speech of His Holiness Pope Francis to the participants of the Convention of the Agency for Aid to Eastern Churches (ROACO). Consistory Hall, Wednesday, June 23, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/june/documents/20220623-roaco.html> (In English)
 25. Speech of the Holy Father Francis to the Italian Federation of Transceivers. Paul VI Audience Hall, Saturday, March 26, 2022. URL: <https://www.vatican.va/content/francesco/en/speeches/2022/march/documents/20220326-fed-ita-ricetrasmisioni.html> (In English)
 26. Statement by Cardinal Mr. Parolin. URL: https://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/parolin/2022/documents/rc_seg-st_20220224_parolin-dichiarazione-ucraina_en.html (In English)